

Назар Гданський

Західноукраїнський національний університет,
викладач кафедри кримінального права та процесу,

доктор філософії в галузі права

gdanski1@ukr.net

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

<http://doi.org/10.23939/law2023.40.283>

© Гданський Н., 2023

Відповідно до міжнародно-правових стандартів в Україні, незалежність судді гарантується Конституцією (частина перша статті 126). Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється (частина друга статті 126 Конституції України). Також у частині першій статті 129 Основного Закону України вказано, що суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права. Інституційна незалежність судової влади імпліцитно втілена на рівні тексту Конституції України, крім поданих вище норм, також у частині першій статті 6 (державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову), частині першій, другій статті 8 (в Україні визнається і діє принцип верховенства права).

Крім того, зміст статей 128, 129-1, 130, 130-1, 131 Основного Закону України дає науковцю підстави для висновку, що інституційна незалежність судової влади також гарантується визначеними на конституційному рівні незалежною процедурою призначення судді на посаду, обов'язковістю судового рішення, забезпеченням належного матеріального утримання суддів та фінансуванням судової системи, незалежними механізмами добору суддів та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, самостійністю суддівського самоврядування та врядування. Названі конституційні гарантії незалежності судової влади конкретизуються на законодавчому рівні – насамперед у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», більша частина статей якого тією чи іншою мірою дотична до принципу незалежності суддів, крім того, цьому питанню окремо присвячена стаття 6 Закону.

Маємо наголосити, що незалежність судової влади є необхідною засадою цивілізованого суспільства, реальне забезпечення якої своєю чергою є обов'язковою умовою побудови правової демократичної держави – в сучасному світі є аксіомою, яка не потребує жодної додаткової аргументації. Незалежність судової влади ми розглядаємо як явище, зумовлене внутрішніми та зовнішніми чинниками. Внутрішній аспект незалежного суду може мати багато складників, але насамперед він ґрунтується на моральних устоях та етичних нормах конкретної людини – судді. Тут поняття незалежності дуже тісно переплітається із такими категоріями, як неупередженість, безсторонність та справедливість, позначаючи у кінцевому результаті певний спосіб мислення. Адже очевидно, що одні і ті самі обставини кожна людина сприймає індивідуально, через призму власних уявлень про світ. Конкретні чинники, які хтось залишить поза увагою

(наприклад, висловлювання, коментарі колег, публікації тощо), для іншого можуть мати визначальний вплив на формування ставлення до певної людини чи певної ситуації, тому відсутність моральної зрілості особи, які здійснює правосуддя, може звести нанівець конституційно та законодавчо закріплені гарантії незалежності судді. Підкреслимо, що внутрішня незалежність в описаному вище контексті – це власний обов'язок кожного носія судової влади – судді, який походить із морально-етичних якостей конкретної особи і зумовлює відповідні результати його діяльності. Зовнішнім чинником, який забезпечує розгляд та вирішення справи незалежним суддею, є незалежність судової влади як одна із основних цінностей сучасної демократичної держави, як ознака відносин судді (конкретного носія судової влади під час здійснення своїх посадових обов'язків) із будь-якими суб'єктами.

Стверджується, що інституційна незалежність судової влади є складним та багатограним явищем, оскільки її треба розглядати як недопущення будь-якого неправомірного стороннього впливу на судову владу, повноцінну її автономність від інших гілок влади, що не лише означає невтручання у функцію правосуддя, а й передбачає дотримання суддівської незалежності в усіх її аспектах, проявах гарантій незалежності та недоторканності суддів повним обсягом. Така незалежність є універсальною у конституційно-правовому вимірі з огляду на її значущість як істотної вимоги принципу поділу влади, верховенства права та права на судовий захист. Сьогодні, як переконує аналіз останніх тенденцій у практиці Суду щодо захисту суддівської незалежності порушуються не окремі гарантії суддівської незалежності, а відбулося втручання в інституційну незалежність судової гілки влади в Україні як незалежного арбітра з-поміж інших гілок влади через впровадження сукупності законодавчих змін щодо національної судової системи, які посягнули на її конституційно-визначену структуру та ключові гарантії незалежності суддів (принцип незмінюваності суддів, їх належне матеріальне утримання, забезпечення самостійності суддівського врядування). Це засвідчує наявність ознак кризи у взаємовідносинах між законодавчою та судовою гілками влади, що підриває довіру суспільства до останньої, суперечить конституційним принципам поділу влади, верховенства права, нівелює право на судовий захист, ослаблюючи конституційний правопорядок загалом.

Ключові слова: незалежність судової влади; верховенство права; правосуддя; європейські стандарти правосуддя; суддя.

Метою статті є аналіз захисту суду та суддів як основної умови панування верховенства права у суспільстві та виділення обов'язкових складників незалежного правосуддя.

Аналіз дослідження проблеми. Сутність і проблематику соціального захисту суддів у контексті поточних проблем у сфері реалізації державою соціальної функції, вже прямо чи опосередковано досліджувались у наукових напрацюваннях багатьох українських вчених, серед яких: О. О. Беспалов, В. О. Журавель, Г. А. Зуб, М. І. Іншин, О. В. Карпушова, Е. Л. Ковалюмнус, В. Г. Костенко, Ц. В. Оганісян, А. В. Сапон, Ю. І. Соколова, О. І. Тищенко та інші науковці. Водночас переважна частина таких наукових досліджень і розвідок: 1) розкриває зміст соціальної безпеки суддів (тобто результату застосування соціального захисту), оминаючи при цьому потребу окреслення сутності соціального захисту таких працівників; 2) сконцентрована на з'ясуванні змісту окремих форм (напрямів) соціального забезпечення суддів або ж взагалі – на усіченій інтерпретації соціального захисту (тобто на економічному підході до розуміння соціального захисту, який зводить такий захист повністю чи переважно до матеріального забезпечення соціально вразливого суб'єкта). Крім того, в наявних наукових дослідженнях взагалі немає визначення поняття «соціаль-

ний захист суддів в Україні», що є питанням, яке потребує комплексного вирішення в рамках процесу наукової інтерпретації відповідного соціально-правового явища.

Постановка проблеми. Судова влада, що об'єктивується в процесі трудової діяльності судді, характеризує стан цивілізаційного розвитку суспільства, в якому суд застосовує право, охороняючи правопорядок і культивує таким способом справедливість. До того ж дійсна відповідність судової влади поточним цивілізаційним тенденціям соціальних і правових держав безпосередньо пов'язується із об'єктивним забезпеченням її незалежності, що є базовою характеристикою загального правового статусу судді, яка прямо пов'язана із феноменом соціальної безпеки, що: 1) досягається в процесі соціального захисту суддів; 2) постає як фундаментальна умова належного функціонування системи правосуддя загалом. Тобто подальша розбудова України як правової, соціальної та демократичної держави залежить від адекватності та ефективності соціального захисту професійних суддів, що зумовлено самою місією та роллю суду в процесі цивілізаційного розвитку держави, а також зв'язком соціальної безпеки суддів із їх можливостями належно об'єктивувати судову владу, яка буде відповідати усталеним міжнародним стандартам. Крім того, важливість соціального захисту суддів може бути аргументована загальною значущістю такого соціально-правового феномена, специфікою поточних обставин її об'єктивації, а саме тим, що: по-перше, соціальний захист – це завжди актуальне питання для соціальної, правової та демократичної держави; по-друге, поточне забезпечення дієвості соціального захисту на нормативному, інституційному та інших рівнях відбувається в умовах трансформації соціальної сфери України, зумовленої її європеїзацією, пронизуванням принципами ринкової економіки та впливом соціальної сфери на становлення в Україні ринкової економіки соціальної держави; по-третє, попередні судово-правові реформи не концентрували належної уваги законодавчої і виконавчої влади на потребі комплексної оптимізації дії правового механізму соціального захисту суддів в Україні, що є питанням, котре потребує окремого вирішення. Все це демонструє нагальність наукової дискусії щодо актуальної сутності й проблематики подальшого розвитку соціального захисту суддів в Україні. Водночас цю дискусію треба почати з уточнення питання про те, що сьогодні треба розуміти під поняттям «соціальний захист суддів в Україні».

Виклад основного матеріалу. Будь-який принцип не діє сам по собі. Організація і діяльність суду ґрунтується на досить різних за своїм змістом і обсягом принципах. Відправним, визначальним серед них є принцип незалежності суду і суддів.

Одна з основних умов забезпечення верховенства права у демократичній країні – незалежність судової влади, яка спрямована на здійснення судами правосуддя на підставі Конституції України і законів України, а також на засадах верховенства права [1, с.4].

Надаючи певні повноваження, держава:

- з одного боку, ставить високі вимоги, а за протиправні діяння застосовує відповідальність, зокрема кримінальну;

- з другого боку, забезпечує посиленою охороною, щоб мати змогу без перешкоди, без стороннього впливу належно виконувати свої функції та були незалежними, ухвалюючи правомірні рішення [2, с. 3].

Як встановлює Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 3 ст. 6), втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів будь-яким способом, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або іншим способом, щоб дискредитувати суд або вплинути на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень є заборонені. За це визначено відповідальність відповідно до закону [3, с. 4].

Законодавством визначено, що суддя зобов'язаний звернутися, повідомляючи про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя, до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора (ч. 4ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [4].

Звернутись із відповідним повідомленням суддя має упродовж п'яти днів відтоді, коли йому стало відомо про такий випадок. У разі неповідомлення про втручання суддя може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності (п. 6 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [4].

Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя веде й оприлюднює на своєму офіційному вебсайті реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя, здійснює перевірку таких повідомлень, оприлюднює результати та ухвалює відповідні рішення (п. 1 ч. 1 ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя») [5].

На підставі поданих положень законодавства про судоустрій і статус суддів можна стверджувати, що оцінні поняття «втручання» і «авторитет правосуддя» відіграють основну роль у формуванні практики вжиття Вищою радою правосуддя відповідних заходів, щоб забезпечити незалежність суддів та авторитет правосуддя. Від правильного розуміння цих понять значною мірою залежить, чи будуть вжиті належні заходи реагування.

Питання про те, що саме треба вважати «втручанням» у здійснення правосуддя, а що не треба, вже десятки років є одним із дискусійних. Серед науковців та практиків немає єдності щодо трактування змісту цього поняття. Найважливіше значення має юридичний аспект оцінного поняття «втручання», проте Є. М. Блажівський обґрунтовано почав із з'ясування семантичного його значення. Він з'ясував, що в українській мові слово «втручання» означає «дію за значенням втручатися», а дієслово «втручатися» має такі значення:

- входити, проникати куди-небудь у що-небудь;
- самочинно займатися чиймись справами, встрявати в чий-небудь стосунки;
- брати активну участь у чомусь для припинення чого-небудь;
- протидіяти чому-небудь [6, с.1186].

Є. М. Блажівський зазначає, що «втручання» – це дія, спрямована проти кого-, чого-небудь, дія всупереч комусь, чомусь [7, с. 47].

Досліджуючи кримінальну відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України, в авторефераті дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вчений зосереджує увагу на таких аспектах «втручання»:

- можливе лише щодо законної діяльності судді, протидію незаконній діяльності не можна розглядати як «втручання»;
- виявляється лише у протиправній поведінці, вчинення законних діянь (у тому числі порад, вказівок, контролю) не можна розглядати як «втручання»;
- можливе лише у формі умислу, перешкоджання судді у його діяльності з необережності не можна розглядати як «втручання»;
- це лише дії, бездіяльність не можна розглядати як «втручання» [8, с.9].

Як визначає Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 «Про незалежність судової влади» (ухвалена 13 червня 2007 року), зокрема у п. 11, втручання у діяльність судових органів слід розглядати як вплив на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення. І не важливо, за допомогою яких засобів, на якій стадії процесу та в діяльність суду якої інстанції здійснюється втручання [9].

На практиці неоднакове розуміння оцінного поняття «втручання» призводить до того, що судді не завжди повідомляють про всі випадки втручання, оскільки не оцінюють їх як вплив на свою діяльність. Водночас трапляються і повністю протилежні ситуації, коли судді вважають, що було втручання, просять вжити відповідних заходів, але Вища рада правосуддя їм в цьому відмовляє.

Статистика свідчить, що з розглянутих за 2020 рік Вищою радою правосуддя повідомлень обґрунтованими і такими, що потребували ухвалення рішень про вжиття заходів реагування, виявилися лише 93 повідомлення (27 %). На підставі розгляду решти 257 повідомлень (73 %) було ухвалено рішення про затвердження висновків про відсутність підстав для вжиття заходів [10].

Оцінний характер поняття «втручання» та загроза дисциплінарної відповідальності за повідомлення про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (п. 6 ч. 1 ст. 106) можна розглядати як головні причини, чому судді «страхуються» і звертаються до Вищої ради правосуддя з такими повідомленнями, зокрема у тих випадках, коли Вища рада правосуддя визнає, що ознак «втручання» немає. У деяких випадках судді вважають, що краще не ризикувати і подати повідомлення, ніж згодом можливе дисциплінарне провадження, яке невідомо чим може закінчитися. Межа між «втручанням» і «невтручанням» настільки тонка, що таку позицію суддів в окремих ситуаціях і справді можна вважати виправданою.

Навіть такий вид «втручання», як критика судових рішень в засобах масової інформації, в одних випадках Вища рада правосуддя вважає «втручанням», а в інших розглядає як «невтручання».

Бачення того, що треба розглядати як «допустиму і корисну критику», а що трактувати як «втручання» з часом змінюються. На підставі аналізу сформульованої Європейським Судом з прав людини правової позиції у справах «Кобентер і «Штандард Ферлагс ГмбХ» проти Австрії», «Скалка проти Польщі», «Пінто Коельо проти Португалії», «Нікула проти Фінляндії», «Аміхалакіоас проти Молдови», «Касадо Кока проти Іспанії», «Шопфер проти Швейцарії», «Моріс проти Франції» Н. Сташків стверджує, що Європейський суд з прав людини дещо розширює межі допустимої критики суддів, ніж це було раніше. Зауважує, що судді, виконуючи свої офіційні повноваження, повинні підлягати допустимій критиці в ширших межах, ніж звичайні громадяни, але тільки за умови достатнього обґрунтування та відсутності образ. Бо завдяки критиці можна привернути увагу громадськості до потенційних хиб судової системи. У тому випадку, коли така критика є конструктивною, то це значною мірою сприятиме розвитку судової влади [11, с. 45–52]. За наявності дискусійних ситуацій все ж варто звернутися із повідомленням про втручання, діючи обережно і завбачливо.

Згідно із щорічною доповіддю Вищої ради правосуддя за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», у 2020 році до Вищої ради правосуддя надійшло 345 повідомлень про втручання, з них чотири – про втручання з боку інших суддів [12].

Найпоширеніші підстави для звернень:

- психологічний тиск на суддю (надсилання звернень, скарг, публікація і поширення недостовірної інформації, образи та погрози);
- відкриття кримінальних проваджень, проведення слідчих дій, притягнення до адміністративної відповідальності;
- блокування роботи суду (несанкціоновані протести, перешкоджання доступу до робочого місця судді, пошкодження майна суду);
- фізичний тиск на суддю та його родичів, пошкодження їхнього майна.

Розглянувши ці звернення, було ухвалено 72 рішення про вжиття відповідних заходів реагування [12].

Ми переконані, що неможливо доступно пояснити зміст оцінних понять без прив'язки до конкретних обставин справи. Тлумачення оцінного поняття «втручання» через інші не менш оцінні поняття, такі як «тиск», «перешкоди» чи «вплив», не сприятиме його кращому розумінню. Саме тому у цій статті намагатимемося максимально використати зроблене Вищою радою правосуддя узагальнення практики вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. Розглядаючи приклади із щорічної доповіді за 2020 рік, проаналізуємо ситуації, які, згідно з практикою Вищої ради правосуддя, не підпадають під ознаки оцінного поняття «втручання».

Запропонована Вищою радою правосуддя класифікація випадків втручання у діяльність суддів за суб'єктами такого втручання демонструє, що воно можливе не лише від фізичних осіб у формі погроз та насильства, але і від інших суддів, органів державної влади, представників засобів масової інформації. Така класифікація засвідчує, що трапляються випадки, коли щодо однієї справи на суддю різними методами можуть чинити вплив одночасно кілька суб'єктів. Водночас у цій статті ми будемо дотримуватися власної класифікації втручання. Аналіз прикладів втручання у діяльність суддів розглянуто за способами втручання.

Важливо зауважити, що у статті оцінке поняття *«втручання»* розглянуто як підставу для вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. Ми не вдаємося до аналізу оцінного поняття *«втручання»*, яке є ознакою складу кримінального правопорушення (згідно із ст. 376 Кримінального кодексу України), та не аналізуємо суміжні кримінально-правові норми (ст. 376–379). На цьому акцентуємо увагу, тому що оцінке поняття *«втручання»* як підстава для вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя та оцінке поняття *«втручання»* як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 376 Кримінального кодексу України, не є тотожними [12]. Це, зокрема, підтверджує статистика вжиття Вищою радою правосуддя заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя і статистика вироків. Як свідчать дані Державної судової адміністрації України, протягом 2020 року за ст. 376 Кримінального кодексу України на розгляді в судах перебувало лише два провадження, протягом року одне провадження закрито; один вирок за ст. 376 Кримінального кодексу України скасовано із закриттям кримінального провадження.

Варто зазначити, що оцінке поняття *«втручання»* має різний зміст навіть у межах Кримінального кодексу України. Якщо порівнювати оцінке поняття *«втручання»*, подане у ст. 367 (Втручання в діяльність судових органів), і оцінке поняття *«втручання»*, подане у ст. 343 (Втручання в діяльність правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця), то можемо виявити, що їх зміст є різним. Хоча в межах одного нормативного акта один і той самий термін має мати однакове значення, вимоги цього правила в Кримінальному кодексі України не дотримані. Також немає термінологічної послідовності і в використанні інших подібних до *«втручання»* оцінних понять, зокрема, оцінного поняття *«вплив»* [8, с. 20–21].

Акцентуємо увагу, що не лише *«втручання»* є підставою для вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. Як самостійна правова підстава застосовується також оцінке поняття *«авторитет правосуддя»*. Хоча ці два оцінні поняття тісно взаємопов'язані, проте їх зміст не є ідентичним. Кожне з цих понять має своє індивідуальне значення.

Поняття *«авторитет»* тісно пов'язане з оцінним поняттям *«довіра»*, рівень якої до судової влади впродовж останніх років свідомо підривають. Критика судової влади стала популярною, даючи великі політичні дивіденди. Більша частина загальнодержавних суспільно-політичних засобів масової інформації публікують категоричні заяви без альтернативної точки зору [13].

Вища рада правосуддя намагається реагувати на таку інформаційну кампанію проти судової влади в Україні. Є справи, в яких Вища рада правосуддя констатує відсутність ознак *«втручання»*, але вживає відповідних заходів, щоб забезпечити незалежність суддів та авторитет правосуддя. Зважаючи на те, що повідомлені суддею обставини можуть завдати шкоди *«авторитету правосуддя»*.

Прикладом такої справи є рішення Вищої ради правосуддя від 13 січня 2022 року № 35/0/15-22 «Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням голови Приморського районного суду міста Одеси Кічмаренка С. М.».

На підставі аналізу змісту публікацій, розміщених на офіційних сторінках народного депутата України П. О. Порошенка та народного депутата України В. Ю. Безгіна у соціальній мережі Facebook, Вища рада правосуддя висувала, що інформація, яка подана у соціальних мережах, є відображенням власного погляду авторів та є їхніми оцінками судженнями. Критику судового

рішення вони опублікували після завершення розгляду справи в суді першої інстанції, коли вже було ухвалено обвинувальний вирок. Автори публікацій не вчиняли дій з метою доведення до голови своєї суб'єктивної думки, щоб вплинути на суддю чи чинити на нього тиск. Голова дізнався про негативні коментарі політиків з мережі Інтернет тоді, коли вже було проголошено вирок.

В опублікованій критиці не було прямих вимог, погроз чи вказівок судді, пов'язаних із розглядом або прийняттям будь-якого рішення у судовій справі, про яку йдеться в повідомленні. Тому ці публікації не можна вважати спробою тиску чи впливу на суд. З огляду на вищеподані аргументи, можна стверджувати, що зазначені публікації не можна вважати такими, що створили реальні ризики для голови під час здійснення правосуддя та не становили загрози для ухвалення справедливого і безстороннього рішення. Водночас, на думку Вищої ради правосуддя, політичні коментарі публічних осіб такого рівня є неприпустимими. Неприпустимо, щоб публічні особи такого рівня, не подаючи об'єктивної та конкретної інформації щодо фактичних обставин конкретної судової справи, у своїх виступах подавали оцінку судовому рішенню, таким способом формуючи у суспільстві хибне уявлення про діяльність суддів і судової влади загалом. Варто зазначити, що такі коментарі суперечать конституційному принципу поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, який гарантує незалежність кожній гілці влади.

Розглянувши повідомлення голови Приморського районного суду міста Одеси С. М. Кічмаренка, Вища рада правосуддя зробила висновок, що дії народних депутатів України П. О. Порошенка та В. Ю. Безгіна не містять ознак, які б засвідчували безпосереднє втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя. Водночас ці дії не мають на меті змусити суддю ухвалити певне рішення у справі.

Сам факт надання публічних коментарів (на своїх сторінках у соціальній мережі Facebook) вищезазначеними публічними особами щодо прийнятого судового рішення у конкретній судовій справі є таким, що може підірвати суспільну довіру до правосуддя загалом. Такі дії слід вважати неприпустимими для народних депутатів України, які представляють законодавчу владу. Адже такі вчинки значною мірою формують суспільну думку, а негативна оцінка діяльності судових органів з боку представників законодавчої гілки влади завдає шкоди авторитету правосуддя [14].

Ще одним прикладом є рішення Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 року № 1049/0/15-19 «Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Рівненського районного суду Рівненської області Коробова С. О. про втручання у його діяльність щодо здійснення правосуддя».

Вища рада правосуддя дійшла висновку, що у доданих до повідомлення роздруковках публікації та sms-повідомлень народний депутат України І. Мосійчук та невідома особа, яка представилась народним депутатом А. Лозовим, висловлюють критичну думку щодо прийнятого рішення у справі № 570/1936/18. Зокрема, в публікації народного депутата України І. Мосійчука зазначено: «Через дурнувате, неправосудне і я б навіть сказав злочинне рішення суду по зняттю з виборчих перегонів кандидата на посаду голови Олександрівської ОТГ від Радикальної партії Олега Ляшка Миколи ОСОБА_2, яке за відповідний хабар виніс рівненський суддя Сергій Коробов, я ліг спати о 5.15 ранку! Саме в цей час Житомирський апеляційний адміністративний суд ухвалив рішення про скасування неправосудного рішення судді Сергія Коробова, яким він вкрав право на вільні вибори у мешканців Олександрівської ОТГ за менше ніж добу знявши з виборів самого рейтингового кандидата. Окремо хочу запевнити від себе та Андрія Лозового рівненського суддю Сергія Коробова, що для нього все тільки починається і краще добровільно йти у відставку. Далі буде...».

З роздруків sms-повідомлень видно, що такі повідомлення містять образливі, грубі, лайливі, принизливі висловлювання і погрози на адресу судді.

Розглянувши повідомлення судді С. О. Коробова, Вища рада правосуддя з'ясувала, що дії народного депутата України та невідомої особи, яка відрекомендувалась народним депутатом України, не містять ознак безпосереднього втручання в діяльність судді щодо здійснення

правосуддя та не мають на меті схилити суддю до прийняття певного рішення у справі. Водночас надання публічних коментарів (на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook) народним депутатом України щодо прийнятого судового рішення у конкретній судовій справі підриває суспільну довіру до правосуддя загалом. Народні депутати України представляють законодавчу владу. Зважаючи на це, важливо зауважити, що описані дії є неприпустимими. Такі дії великою мірою впливають на формування суспільної думки, а негативна оцінка діяльності судових органів з боку владних структур шкодить авторитету правосуддя [15].

Г. Є. Бершов, подаючи кримінально-правову характеристику форм і способів втручання в діяльність судових органів, зазначає такі найпоширеніші способи втручання, як прохання, погрози, вказівки, критика діяльності судді у засобах масової інформації, підкуп. Також акцентує на пікетуванні суду, організації мітингів, ходів, демонстрацій, на впливі на суддю з використанням службового становища, зловживанні службовим становищем [15].

Незважаючи на численні звернення суддів із повідомленнями про втручання у їхню діяльність, кількість проваджень, направлених з обвинувальним актом до суду і, відповідно, кількість вироків у таких справах є незначною. оцінке поняття «втручання» не є єдиною підставою для вжиття Вищою радою правосуддя заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. Рідше, але як така самостійна правова підстава застосовується також оцінке поняття «авторитет правосуддя». Ці два оцінні поняття тісно взаємопов'язані, проте їх зміст не є ідентичним. Кожне з них має своє індивідуальне значення. У практиці Вищої ради правосуддя є випадки, в яких Вища рада правосуддя констатує відсутність ознак «втручання», але вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя з тієї причини, що повідомлені суддею обставини можуть завдати шкоду «авторитету правосуддя».

Як висновок зазначимо, що оцінке поняття «втручання» як підстава для вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя та оцінке поняття «втручання» як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 376 Кримінального кодексу України, не є тотожними. Оцінке поняття «втручання» має різний зміст навіть у межах самого Кримінального кодексу України.

Якщо порівнювати оцінке поняття «втручання», яке передбачене у ст. 367 (Втручання в діяльність судових органів), і оцінке поняття «втручання» за ст. 343 (Втручання в діяльність правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця), то їх зміст є різним. Хоча за правилами законодавчої техніки в межах одного нормативного акту один і той самий термін має мати однакове значення, вимоги цього правила в Кримінальному кодексі України не дотримані.

Тому «втручанням» на практиці визнаються публічні оцінки процесуальних дій судді, звинувачення в упередженості, наклепи, пропозиції відмовитися від службового житла.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кархут Р. В. Кримінальна відповідальність за втручання у діяльність судових органів за законодавством України та Республіки Польща: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 231. С. 4.
2. Блажівський Є. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2010. С. 3.
3. Блажівський Є. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. С. 4.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Закон України «Про Вищу раду правосуддя». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798->
6. Закон України «Про Вищу раду правосуддя». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798->
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь, 2001. 1186 с.

Заходи щодо забезпечення інституційної незалежності судової влади

8. Блажівський Є. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. С. 47.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text>
10. Щорічна доповідь за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf
11. Шашків Н. Авторитет правосуддя VS свобода вираження поглядів (практика Європейського суду з прав людини). *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 3. С. 45–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2018_3_10. С. 52.
12. Щорічна доповідь за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf
13. Огляд ЗМІ. Недовіра до судів створена штучно – результати брифінгу в ВРП. URL: <https://court.gov.ua/press/publications/1190574/>; Недовіра до судів в Україні: організована криза чи об'єктивна реальність – презентовано результати дослідження щодо діяльності суддівського врядування. URL: <https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/5862-nedovira-do-sudiv-v-ukrayini-organizovana-kryza-chi-ob-ektivna-realnist-prezentovano-rezultati-doslidzhennya-shodo-diyalnosti-suddivskogo-vryaduvannya>
14. Рішення Вищої ради правосуддя від 13 січня 2022 року № 35/0/15-22 «Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням голови Приморського районного суду міста Одеси Кічмаренка С. М.». URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3326>
15. Бершов Г. Є. Кримінально-правова характеристика форм та способів втручання в діяльність судових органів. *Форум права*. 2013. № 1. С. 53–59. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5434/>

REFERENCES

1. Karkhut R. V. *Kryminalna vidpovidalnist za vtruchannia u diialnist sudovykh orhaniv za zakonodavstvom Ukrainy ta Respubliky Polshcha*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. Kyiv, 2018. 231. P. 4. [In Ukrainian].
2. Blazhivskiyi Ye. M. *Kryminalna vidpovidalnist za vtruchannia v diialnist za kryminalnym pravom Ukrainy*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. Lviv, 2010. P. 3 [In Ukrainian].
3. Blazhivskiyi Ye. M. *Kryminalna vidpovidalnist za vtruchannia v diialnist za kryminalnym pravom Ukrainy*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2010. P. 4. [In Ukrainian].
4. *Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. *Zakon Ukrainy «Pro Vyshchu radu pravosuddia»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-> [In Ukrainian].
6. *Zakon Ukrainy «Pro Vyshchu radu pravosuddia»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-> [In Ukrainian].
7. *Velykiy tumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* / V. T. Busel. Kyiv: Irpin, 2001. 1186 p. [In Ukrainian].
8. Blazhivskiyi Ye. M. *Kryminalna vidpovidalnist za vtruchannia v diialnist za kryminalnym pravom Ukrainy*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2010. P. 47. [In Ukrainian].
9. *Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 13 chervnia 2007 roku No. 8 «Pro nezalezhnist sudovoi vlady»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text> [In Ukrainian].
10. *Shchorichna dopovid za 2020 rik «Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini»*. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf [In Ukrainian].
11. Shashkiv N. *Avtorytet pravosuddia VS svoboda vyrazhennia pohliadiv* (praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny). Aktualni problemy pravoznavstva. 2018. Vyp. 3. P. 45–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2018_3_10. P. 52. [In Ukrainian].
12. *Shchorichna dopovid za 2020 rik «Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini»*. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf [In Ukrainian].

13. Ohliad ZMI. *Nedovira do sudiv stvorena shtuchno – rezultaty bryfinhu v VRP*. URL: <https://court.gov.ua/press/publications/1190574/>; Nedovira do sudiv v Ukraini: orhanizovana kryza chy obiektyvna realnist – prezentovano rezultaty doslidzhennia shchodo diialnosti suddivskoho vriaduvannia. URL: <https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/5862-nedovira-do-sudiv-v-ukrayini-organizovana-kryza-chi-ob-yektivna-realist-prezentovano-rezultati-doslidzhennya-shodo-diyalnosti-suddivskogo-vryaduvannya> [In Ukrainian].

14. Rishennia *Vyshchoi rady pravosuddia vid 13 sichnia 2022 roku No. 35/0/15-22* «Pro vzhyttia zakhodiv shchodo zabezpechennia nezalezhnosti suddiv ta avtorytetu pravosuddia za povidomlenniam holovy Prymorskoho raionnoho sudu mista Odesy Kichmarenka S. M.». URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3326> [In Ukrainian].

15. Bershov H. Ye. *Kryminalno-pravova kharakterystyka form ta sposobiv vtruchannia v diialnist sudovykh orhaniv*. Forum prava. 2013. No. 1. P. 53–59. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5434/> [In Ukrainian].

Дата надходження: 10.11.2023 р.

Nazar Hdanskyi

Western Ukrainian National University,
teacher of the Department of Criminal Law and Procedure,
Doctor of Philosophy in Law
gdanski1@ukr.net

MEASURES TO ENSURE THE INSTITUTIONAL INDEPENDENCE OF THE JUDICIARY

In accordance with international legal standards in Ukraine, the independence of judges is guaranteed by the Constitution (part one of Article 126). It is prohibited to influence the judge in any way (part two of Article 126 of the Constitution of Ukraine). Also, the first part of Article 129 of the Basic Law of Ukraine states that a judge, when administering justice, is independent and governed by the rule of law. The institutional independence of the judiciary is implicitly embodied at the level of the text of the Constitution of Ukraine, in addition to the above-mentioned norms, also in part one of article 6 (state power in Ukraine is exercised on the basis of its division into legislative, executive and judicial), parts one and two of article 8 (in Ukraine the principle of the rule of law is recognized and applied).

In addition, the content of Articles 128, 129-1, 130, 130-1, 131 of the Basic Law of Ukraine gives the scientist grounds for the conclusion that the institutional independence of the judiciary is also guaranteed by the independent procedure for appointing a judge to a position determined at the constitutional level, the binding nature of a court decision, ensuring the proper financial maintenance of judges and financing of the judicial system, independent mechanisms for selecting judges and bringing them to disciplinary responsibility, independence of judicial self-government and governance. The above constitutional guarantees of the independence of the judiciary are specified at the legislative level – first of all, in the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», most of the articles of which to one degree or another are related to the principle of independence of judges, in addition, Article 6 of the Law is separately devoted to this issue.

We must emphasize that the independence of the judiciary is a necessary basis of a civilized society, the real provision of which is, in turn, a mandatory condition for building a legal democratic state – in the modern world, it is an axiom that does not need any additional argumentation. We consider the independence of the judiciary as a phenomenon caused by internal and external factors. The internal aspect of an independent court can have many components, but, first of all, it is based on the moral principles and ethical norms of a specific person – a judge. Here, the concept of independence is very closely intertwined with such categories as impartiality, impartiality and justice, ultimately denoting a certain way of thinking. After all, it is obvious that each person perceives the same circumstances individually, through the prism of their own ideas about the world. Specific factors that someone will leave out of consideration (for example, statements, comments of colleagues, publications,

etc.), for another can have a decisive influence on the formation of an attitude towards a certain person or a certain situation, therefore, the lack of moral maturity of a person who administers justice can nullify the constitutional and legally established guarantees of judge independence. Let us emphasize that internal independence in the context described above is the personal duty of every holder of judicial power – a judge, which originates from the moral and ethical qualities of a specific person and determines the corresponding results of his activity. The external factor that ensures the review and decision of the case by an independent judge is the independence of the judiciary as one of the main values of a modern democratic state, as a sign of the relationship of a judge (a specific holder of judicial power during the performance of his official duties) with any subjects.

It is argued that the institutional independence of the judiciary is a complex and multifaceted phenomenon, since it should be considered as the prevention of any undue external influence on the judiciary, its full autonomy from other branches of government, which not only means non-interference in the function of justice, but also involves compliance judicial independence in all its aspects, manifestations, guarantees of independence and inviolability of judges in full. Such independence is universal in the constitutional and legal dimension due to its significance as an essential requirement of the principle of separation of powers, the rule of law and the right to judicial protection. Today, as the analysis of the latest trends in the practice of the Court regarding the protection of judicial independence convinces, it is not individual guarantees of judicial independence that are violated, but an intervention in the institutional independence of the judicial branch of government in Ukraine as an independent arbiter from among other branches of government through the implementation of a set of legislative changes regarding the national judiciary. systems that encroached on its constitutionally defined structure and key guarantees of the independence of judges (the principle of immutability of judges, their proper financial maintenance, ensuring the independence of judicial governance). This testifies to the presence of signs of a crisis in the relationship between the legislative and judicial branches of power, which undermines public trust in the latter, contradicts the constitutional principles of separation of powers, the rule of law, nullifies the right to judicial protection, weakening the constitutional legal order in general.

Keywords: independence of the judiciary; rule of law; justice; European standards of justice; judge.